

A FÖLDHASZNOSÍTÁSSAL KAPCSOLATOS TENNIVALÓK

*Dr. Lovász Csaba**

Kaán Károly egykori földművelésügyi államtitkár, erdőmérnök, az erdészeti politika megújításával az I. Világháború után írta be nevét erdőgazdálkodásunk történetébe.

A trianoni békeszerződés rögzítette Magyarország új határait, mely során az ország jelentős területeket veszített, s a területek nagyrészt erdőkkel borított hegyvidékek voltak, melyek korábban biztosították az ország iparfa szükségletének zömét. A mintegy 9 millió hektár erdőből megmaradt 1 millió ha erdő korábban alárendelt szerepet játszott; sarj erdő üzemmódban kezelve tűzifa és vékony szerfa termelésre volt nagyjából alkalmas.

Kaán Károly ekkor hirdette meg máig aktuális programját az Alföld-fásítás gondolatát.

A két világháború közt programja számottevő eredményt nem hozhatott, ennek a gazdasági világválság is okozója volt és az a háborús pszichózis, amelyik megakadályozta, hogy európai népek az 1930-as években békés gazdasági kibontakozás útjára léphessenek. Így 1938-ig összesen 150 ezer hektárral növekedett az ország erdőterülete.

A II. világháború után Kaán Károly szellemi örökségén nevelődött erdészársadalom már nagyobb sikert ért el ennek az elképzelésnek a megvalósításában. Meg kell mondani, hogy a kibontakozást lehetővé tette az erdők állami tulajdonbavétele is. E négy évtized során az ország erdőterületét több, mint 50 %-kal sikerült megnövelni, közel 600 ezer ha új erdőt telepítettünk ezen belül az Alföld erdősültsége 4,7 %-ról 12 %-ra emelkedett. Ezért a teljesítményéért a magyar erdészársadalmat (és mindazokat akik e nagy munkában résztvettek) elismerés és köszönet illeti.

Időközben világviszonylatban ráébredtek a tudósok, hogy az erdő termelési funkciója jelentőségét tekintve szinte eltörpül az erdő védelmi és közjóléti szolgáltatásai mellett. A történelmi tapasztalat arra int bennünket, hogy az elmúlt évezredekben elbuktak azok a birodalmak, amelyek erdőségeiket felélték és kiírtották - gondoljunk csak a Földközi-tengeri kultúrákra (gazdasági összeomlásuk egyik jelentős tényezője éppen erre vezethető vissza).

* *Dr. Lovász Csaba helyettes államtitkár, Földművelésügyi Minisztérium, Budapest.*

Napjainkban az emberiség kritikus határhoz érkezett. *Az ember évszázadok során oly mértékben avatkozott be a természet életébe, hogy ma már a természetet nem hagyhatja magára*, nem engedheti el a természet "kezét", mert ez kiszámíthatatlan folyamatokat indíthat el. Sőt, egyesek szerint e folyamat az emberiség, a Föld tragédiáját eredményezhetné. Az emberiség léte függ többek között attól, hogy meg tudjuk-e menteni a már kiírtott állományokat.

A magyarországi változások ma alapvetően új helyzetet teremtettek és ha valaha, ma múlhatatlan szükség van Kaán Károlyokra, akik biztos kézzel jelölik ki azt a szakmai irányt, azt a szűk mezsgyét, amelyen haladnunk kell az ország felemelkedése érdekében.

Magyarország visszanyerte szuverenitását és gazdasági függetlenségét, elfoglalta az őt megillető helyét az európai államok családjában, azonban a realitás síkján kell maradnunk a helyzetünk megítélése tekintetében. A népek barátságának, a nemzetközi segítségnyújtásnak racionális korlátai vannak, s ez minden népre egyformán igaz. Számot kell vetnünk azzal a realitással, hogy országépítő munkánk során eredményeinket értékelni fogja a világ, de esetleges kudarcaink felett napirendre tér. Ezt felismerve minden józan konstruktív erő összefogására szükség van.

A magyar gazdaság átalakítása során új helyzetekkel, új fogalmakkal szembesülünk nap, mint nap. Nem elég azt tudnunk, hogy a mezőgazdaságnak át kell állnia a fizetőképes kereslettel találkozó árutermelésre, hanem ehhez sok olyan tényezőt kell megismerni, alkalmazni, mellyel korábban számottevő mértékben nem kellett szembenézni. A korszerű piackutatás, a piaci információk gyors továbbítása, a környezettiszta természeti technológiák bevezetése, a tárolási kapacitás növelése, a csomagoláskultúra emelése mind, mind olyan gazdasági szempontrendszer, melyet az új gazdasági viszonyok között nem lehet figyelmen kívül hagyni és e területeken is szinte napok alatt kell megfeszített erővel ledolgoznunk évtizedes lemaradásunkat.

Az Országgyűlés által elfogadott kárpótlási törvény, szövetkezeti törvény, szövetkezeti átmeneti törvény végrehajtása során a mezőgazdasági szektorban olyan tulajdonváltás megy végbe, melyhez fogható földreform Magyarországon még nem volt.

Számot kell vetnünk azzal is, hogy az új tulajdonosok munkájának segítésére meghatározott irányokat kell felvázolni. A gazdaságba történő direkt beavatkozást az agrárpiaci rendtartási törvény váltja fel, melyet reményeink szerint a Parlament hamarosan tárgyalni fog. Ez a törvény a terméktanácsok bevonásával új lehetőséget biztosít a gazdaság szereplőinek, feltételezve azonban azt is, hogy a termelők területén is szemléletváltás valósul meg. Kiemelten fontos, hogy újra kell fogalmaznunk a kor követelményei szerint a természetvédelmi felfogásunkat, az erdőről, a vadászatról kialakult szabályrendszerünket is.

Nagy jelentőségű kezdeményezésként értékelhetjük az Alföld szempontjából, hogy az Országgyűlés az Alföld egyes időszakos környezetvédelmi tájvédelmi és tájhasznosítási kérdéseiről határozatot hozott és felkérte a kormányt, hogy a koráb-

bi és jelenlegi kutatási eredményekre alapozva, az ökológiai elvek és ökonómiai érdekek egyeztetésével dolgozza ki a térség rövid- és hosszútávú tájvédelmi és tájhasznosítási koncepcióját.

A Kormány a felkérés végrehajtásaként határozatban intézkedett a részfeladatok tárcák közötti felosztásáról.

A földművelésügyi tárca elsődlegesen a termőföld, a talajtermékenység romlásának megakadályozása, a vízgazdálkodási és termőföld hasznosítási koncepció kidolgozásában az 1994. és 2000. közötti időszak tekintetében.

A tárca közreműködik az Alföld rövid- és hosszútávú területfejlesztési koncepciójának elkészítésében, a tájrendezési tervek összeállításában, a Tisza-tó tágabb térségeként meghatározott terület tájrendezési tervének összeállításában és még számos olyan kérdésben, melyet az idézett kormányhatározat feladatként határozott meg.

A mintegy 4,3 millió hektáron a 11 mezotáj termelési körzetre kiterjedő Alföld-program kiemelkedő feladatai a következők:

- a meglévő infrastruktúra vizsgálata,
- a talajvíz, a víz, az élővilág állapotának feltárása,
- a Kormány agrárprogramjának területi adaptálása,
- a termőföld minőségének megőrzését szolgáló szabályozórendszerek kialakítása,
- az erősítési irányelvek kidolgozása,
- a beruházási költségek becslése a feladatterv és a megvalósítás ütemezésének elkészítése.

A földművelésügyi tárcára háruló feladatok végrehajtására vonatkozó munkaterv az Alföld-programot koordináló tárcaközi egyeztető fórumon, továbbá a Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztályával egyeztetésre került, és ezt a munkatervet a minisztérium vezetői értekezlete jóváhagyta.

E feladat végrehajtása összehangolt munkával megindult, ugyanakkor a térségben lakó és dolgozó emberek nem várhatnak 2-3 évet arra, hogy a Kormány által elrendelt fejlesztési, környezetvédelmi elképzelések megszülessenek.

A támogatások leépítésével a mezőgazdasági termelés sok területen ráfizetessé vált, ezért e területek alternatív hasznosítását, ésszerű szerkezetváltását mielőbb be kell indítani.

Az elmaradott térségek felzárkóztatását és munkahelyteremtést szolgáló területfejlesztési támogatásról szóló Kormányrendeletek közül két támpontot szeretnék kiemelni. Az egyik, az ültetvényerdő-telepítés támogatása a mezőgazdasági művelési ágú földterületen. Ennél hangsúlyozni kell, hogy a 70 %-os támogatás a vonatkozó rendelet aktuális egységáraitra utal. Az ÁFI-hoz benyújtandó pályázatnak tartalmaznia kell a helyileg illetékes erdőfelügyelőség egyetértő nyilatkozatát. Ezzel szeretnénk biztosítékot nyerni arra vonatkozóan, hogy a termőhelyet optimálisan hasznosító fafajjal kívánunk erdősíteni.

Ez a lehetőség azért jelentős, mert az ún. "ültetvényerdők" megtermelt fája, segíthet a természetes erdők megkímélésében.

Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a munka megkezdése előtt megfelelő piackutatást kell végezni. Kétségtelenül import-energia megtakarítás jelenthet az ún. "energiaerdők" létesítése is, de az ezt hasznosító felhasználókat célszerű előre feltérképezni, azaz a megtermelt energiafa elhelyezését előre biztosítani. Általánosságban hangsúlyozni kell, hogy a korábbi, esetenkénti rossz gyakorlattal ellentétben még a termék előállítása előtt célszerű gondoskodni annak piaci elhelyezéséről. Ez az erdő tekintetében is igaz, bár a környezetvédők nyilván annak is örülnek, ha a létrehozott erdő ellátja védelmi és közjóléti feladatát, de ez önmagában nem nyújt megélhetést a létrehozók számára.

A másik kiemelt érdemlő támogatási lehetőség e térségekben az ún. nem mezőgazdasági célú "racionális földhasznosítás". Ennél a pályázó a fejlesztési költség 30 %-át nyerheti el.

Itt a jogalkotók számolnak pl. vadgazdálkodási célú területhasznosítással a vadászati turizmus elősegítése érdekében, vagy vízközei helyeken horgász-telepek, üdülőfaluk kialakításával, halastavak létesítésével. E fejlesztési támogatásokkal azonban eléggé szűk területen, mindenek előtt Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar, valamint Békés megye elmaradott területein élhetnek a vállalkozók.

A célcsoportos erdőtelepítési keret (amelyik szektorsemleges) az egész ország területén igénybevehető. A Kormány áprilisban döntött az erdőtelepítési program megvalósítása mellett. Eszerint századunk utolsó évtizedében az ezredfordulóig 150.000 hektár új erdőt kell hazánkban telepíteni. Ebből az elmúlt években 6700 hektár valósult meg és idén még ilyen teljesítménnyel sem számolhatunk a tulajdonosi átmeneti bizonytalanságok, valamint a lecsökkent támogatási keret következtében. Éppen ezért, a hátralévő években a jelenlegi erdőtelepítési ütem 3-4 szeresét kell teljesíteni, s ennek zöme az Alföldet kell, hogy érintse. A helyi illetékes erdőfelügyelőségek kompetensek ezen program megvalósításában, a telepítési tervek elfogadásában, a támogatások odaítélésében, illetve kivitelezések ellenőrzésében. Ez nagy feladat és ennek végrehajtása felelős munkát igényel.

Szeretném felhívni szíves figyelmüket a komplex térségfejlesztési tervek fontosságára, hiszen e terv nélkül a nagy munkával létrehozott új erdők tartós fenntartása is veszélybe kerülhet.

Külön figyelmet érdemel, hogy az Európai Gazdasági Közösséghez történő integrációnk után csak a térségfejlesztésben érintett erdőtelepítések kapják meg a közösség által egyébként biztosított erdőtelepítési támogatást.

Szólni kell a Reorganizációs Programról is. Idei költségvetésünk 2 milliárd forinttal kívánja elősegíteni, hogy az átalakult, illetve csőd- vagy felszámolási eljárás alá került termelőszövetkezetek kihasználatlan vagyontárgyai újra és megfelelő módon gazdaságosan hasznosuljanak. Az új vállalkozók megfelelő üzleti terv birtokában az újrahaznosításra vállalkozhatnak. A 70-75 %-os kamattámogatás, illetve a programhoz kapcsolódó Agrárvállalkozási Hitelgarancia Alapítvány által nyújtandó biztosíték, reményeink szerint segíthet az agrárágazat területén, és az ehhez is kapcsolódó ipari- és szolgáltató szférában is a kisvállalkozások beindításában, eredményes működtetésükben.

Hazánk egyik legértékesebb, számos területen komparatív előnyöket biztosító része a Nagy Magyar Alföld.

Meggyőződésünk, hogy e térségben végzett eredményes tevékenység meghatározó lehet az ország gazdasági felemelkedésében. Megbocsáthatatlan bűn lenne kihasználatlan parlagterületeket hagyni, elodázhatatlan feladat ugyanakkor a veszteséges tevékenységek felszámolása, az ésszerű szerkezetváltás.

Befejezésül engedjék meg, Henry Fordnak, a legendás autókirálynak az 1920-as években elhangzott szavait idézzem:

"Most amikor a világnak annyi országa esik át tisztulási folyamaton, most a mindenütt uralkodó nyugtalanság közepette, elérkezettnek látszik a pillanat, hogy előrevetítsük amit még tenni kell, annak megvilágításában, amit már elvégeztünk. Az emberek nézetei megváltoztak, mert olyan világnézet után sóvárgunk, melynek révén, a kellemetlen múlt biztató jövővel cserélhető fel."

Kaán Károlyi munka vár itt mindenkire. A földművelésügyi tárca ehhez saját lehetőségeihez képest minden támogatást biztosítani kíván.